1991. SZEPTEMBER IV. ÉVFOLYAM 8. SZÁM

SZÓSZÓLÓ

A TUDOMÁNYOS DOLGOZÓK SZAKSZERVEZETÉNEK LAPJA

Végveszélyben a közvélemény-alapkutatás

A Magyar Közvéleménykutató Intézet (régi nevén Tömegkommunikációs Kutatóközpont) harmincnégy egykori munkatársa még a nyár közepén az Országos Sajtószolgálathoz eljuttatott közleményben - hangot adva volt munkahelyük jövőjéért érzett aggodalmuknak - a nyilvánossághoz fordultak. Féltően szóltak a Közvéleménykutató Intézet jogutód nélküli megszüntetésének reális veszélyéről, „nyugtalanságuknak" hangot adva bírálták az „intézet sorsa körül politikailag motivált huzavonát". Protestálásukkal - az azóta más munkahelyet talált kutatók - nem kívánták idealizálni az intézet múltját vagy a jelenlegi tevékenységét („sőt közülük többen éles kritikával szemlélik azt"), pusztán, lelkiismeretük szavára hallgatva a kormányzat és a szakmai-politikai közvélemény figyelmét akarták felhívni. A Szószóló szerkesztősége - az intézet jelenlegi munkatársaitól szerzett információk alapján - a végveszélybe sodródott hazai tudományos igényű és megalapozottságú közvéleménykutatást féltve, időszerűnek tartja a közlemény szószerinti megjelentetését. Annál is inkább, mert az Intézet napjai megszámoltattak, megszüntetése elkerülhetetlennek tűnik. (Felhívjuk olvasóink figyelmét az e témakörben a 2. oldalon közölt interjúra.)

A Magyar Közvéleménykutató Intézet volt dolgozóinak közleménye:

„... Szükségesnek látjuk felhívni a figyelmet a következőkre:

Egy plurális politikai demokráciában nélkülözhetetlen, hogy az állampolgárok és szervezeteik folyamatosan friss információkkal rendelkezzenek a közvélemény alakulásáról - a legkülönfélébb témákban -, valamint a média-kutatási információkról. Ezek az ismeretek szükségesek mind a *politikai döntéshozók*, mind pedig a *civiltársadalom* számára. Piaci viszonyok között e tárgykörben jelentős mennyiségű ismeretanyag „termelődik", azonban a dolog természete miatt ezeknek túlnyomó többsége a piaci szereplők döntéselőkészítésére szolgál, s mint ilyen, nem kerül nyilvánosságra. Ugyanakkor más, társadalmilag igen fontos vizsgálatok - piaci megrendelő híján - el sem készülnek.

Az egyébként hasznos és szükséges közvélemény-kutatásokon túl szükség van a *társadalmi gondolkodás mélyebb összefüggéseinek kutatására*, azaz *közvélemény-alapkutatásokra*. Egy ilyen elképzelt, alapkutatásokkal (is) foglalkozó intézménynek fontos publikációs és dokumentációs feladatai is vannak.

Alulírottak tehát a következőket javasoljuk megfontolásra a kormányzatnak és a szakmai-politikai közvéleménynek:

Alapvetően fontosnak tartanánk egy - alapkutatásokkal és módszertani kutatásokkal is foglalkozó -, közpénzekből fenntartott intézetet a közvélemény-, a kommunikáció-, és a média-tudomány területén.

Ezen intézmény szervezeti keretein belül mindenképpen biztosítani kellene a TK/MKI-ban huszonkét év alatt összegyűlt adatbázis, dokumentáció és könyvtár együtt-tartását és további közhasznú, nyilvános működésének biztosítását."

Angelusz Róbert, Békés Ferenc, Kovács Gábor (ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet), Jakab Zoltán, Losonczy István (Magyar Televízió), Szekfű András (Cédrus Rt), S. Nagy Katalin (BME Szociológiai Tanszék), Makara Péter (Nemzeti Egészségvédelmi Intézet), Barcy Magdolna (B.G. Gyógypedagógiai Főiskola), Rudas János (Mágnes Oktatási BT.), Bornemisz sza Eszter, Tarjányi Gabriella (TÁRKI), Tímár János (MEDIÁN KFT.), Vecsenyi János (Nemzetközi Menedzser Központ), Váradi László (Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem), Nagy Mária, Vágó Péter, Péterváry Gábor (Magyar Rádió), Villányi Katalin (Magyar Nemzeti Bank), S. Molnár Edit (KSH Népességtudományi Kutató Intézet), Pataki Judit (Környezetgazdálkodási Intézet), Lukáts János (szerkesztő), Pogány Csaba (vállalkozó), Serfőző Róbert (vállalkozó), Levendel Ádám, Sterk Péter, Hárs Vera, Gábor Zsuzsa, Lugosi Róbertné, Csizmássy Krisztina, Koós Mária, Kőszegi Rita, Mácsai Tamás, Lantos Jolán (Szonda-Ipsos).

„Pszeudo-legitim" privatizáció

Népballadák a KFKI-ról I.

Elmúlt havi lapszámunkban Morál' 91 címmel bizony cifra dolgokkal traktáltuk kedves Olvasóink türelmes figyelmét. Leírtuk, hogy a Központi Fizikai Kutató Intézetben a munkáltató szinte azt tesz, amit akar. Az ottani állapotokat jól jellemzi, hogy a KFKI-ban nincs kollektív szerződés, nincs bértarifa. Olvasóink gyomrát terhelendő megírtuk, hogy a főigazgatóhelyettes önkényesen a saját rokonát - a vejét - beköltöztette egy intézeti szolgálati lakásba. A Szószóló szerkesztősége a szóbanforgó írás kéziratát elküldte Lovas István főigazgató úrnak, reagálást lapzártáig nem kaptunk. (Rossz nyelvek szerint a főigazgató úr már régen nem „levelező tag", hanem rendes tagja Akadémiánknak.) Kaptunk viszont egy terjedelmes dolgozatot ugyancsak a KFKI-ból. Szerzője - az intézet korábbi megbízott főigazgatója - Szatmáry Zoltán. Írását - némileg rövidített formában - szívesen megjelentetjük most és jövőhavi számunkban.

Az „Akadémiai Hírek" 1991/1. száma, amely az Akadémia 1991. évi közgyűlésére jelent meg, IRÁNYOK jelzésű rovatában *„ Rész és egész"* címmel tájékoztatót olvashatunk a KFKI helyzetéről és az ott folyó átalakításról. A KFKI-ról sűrű egymásutánban jelennek meg mostanában különféle, egyre *csiszoltabb* munkák, tömörségük, fordulataik és a lényeget elfedő homályosságuk szinte a *népballadákat* juttatja az ember eszébe. A szóban forgó írásnak talán ezért nincs már szerzője sem. Az embernek ugyanakkor az a benyomása keletkezik, hogy e kis remekművek szerzői lassan-lassan maguk is elhiszik azt, amit írnak. Az érintettek számára pedig egyre hamisabban cseng minden leírt szó és mondat. A megszokott reakció csak fásult legyintés. Hogy ne csak ez legyen, az alábbiakban felhívom a figyelmet a legkirívóbb ellentmondásokra.

A problémák ugyanazok

A KFKI problémái zömmel ugyanazok, mint az akadémiai kutatóintézeteké általában. A kutatók ma többnyire két dologra panaszkodnak: egyre *kevesebb pénzt kapnak*, és nagyon *rosszul érzik magukat* a bőrükben. Erre a helyzetre mind a KFKI, mind az Akadémia a lehető legrosszabb választ adja: *értékelni fogja az eddig nyújtott tudományos teljesítményt és ennek alapján „érdemi" szelekciót kíván végrehajtani.* Az utóbbi időben ez vált a vezetői megnyilatkozások *slágertémájává*.

Ha abból indulok ki, hogy a múltban ki hogyan dolgozott, és csak azt engedem a jövőben is dolgozni, aki (szerintem) eddig is jól dolgozott, kinyilvánítom, hogy számomra *irreleváns a művelt téma*, annak jelentősége, esetleges haszna. Mifelénk az ilyesmit *hobbi-kutatásnak* hívják. (Szoktuk emlegetni: a németek, japánok meg más hasonló utilitarista nemzetek gazdasági recesszó idején rengeteget invesztáltak a kutatásba, hogy a fellendüléskor már sok minden készen álljon. Magam is érveltem így egykoron, de már nem teszem. Megértettem ugyanis, hogy nem az a kérdés, mit és mikor érdemes a német vagy japán módon a kutatásba invesztálni, hanem az, hogy miben érdemes erre a magyar kutatásra támaszkodni?)

A magyar tudomány naponta azt üzeni a magyar társadalomnak, hogy tőle aztán senki ne várjon semmit. Nem csoda, hogy a társadalom *egyre kevésbé hajlamos a tudományért áldozatot vállalni.* Mit gondoljon ugyanis azokról a kutatókról, akik cikkeiket, hivatkozásaikat számolgatják, de a közjó érdekében restek bármit is tenni?

(Folytatás a 3. oldalon)

Adóprés

Mottó:
„The hardest thing in the world to understand is income tax."
„A legnehezebben megérthető dolog a világon a jövedelemadó."
(Albert Einstein fizikus)

A Pénzügyminisztérium új adókoncepcióját csaknem mindenki támadja. A felröppentett hírek szerint az önálló szellemi tevékenység kedvező adójogi megközelítése is veszélybe került.

Miről is van szó? A munkaviszonyon és vállalkozáson kívül végzett egyes művészeti és tudományos tevékenység ellenértékénél a személyi jövedelemadó törvény lehetőséget ad arra, hogy az alkotó ne a tényleges költségeit vonja le a bevételéből, hanem a törvény által meghatározott (úgynevezett diktált) jövedelem után adózzék.

A diktált költséghányad helyett tehát tételes költségelszámolást akarnak bevezetni (olyan tételeket lehetne „leírni", amelyek a szokásos üzleti tevékenységben elszámolhatók.

„A tervezett adórendszer anélkül, hogy számottevő jövedelemhez juttatná az államháztartást, éppen annak az alkotó értelmiségnek a helyzetét fogja végletesen lerontani és ezáltal kedvét szegni, amelynek igen nagy feladatai volnának az ország szellemi és gazdasági felemelkedésében, európai felzárkózásában." - nyilatkozták a *Tokaji Írótábor* résztvevői. Hasonló véleménye volt a témáról az *Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés* elnökségének is.

Az értelmiségi tömörülés elsősorban a *tudományos* tevékenységekkel kapcsolatos specialitások tervezett megszüntetését, illetve radikális csökkentését kifogásolta. Véleményük szerint ez az új adóztatási koncepció a jelenleg is nehéz helyzetben lévő felsőoktatási és kutatási szférát tenné teljesen működésképtelenné, hiszen a tervezet nem veszi figyelembe az ebben a szférában foglalkoztatottak sajátos viszonyait, életmódját, munkakörülményeit.

Nem kell különösebb jóstehetség annak megjövendöléséhez, ha az országgyűlés ezt a *fiskális szemléletű* adótervezetet elfogadja, akkor ez a megrendítő erejű ütés „padlóra" küldi néhány szellemi foglalkozású kollégánkat. Divatosan, elkoptatott kifejezéssel szólva: ez az intézkedés a *fejlett Európához való csatlakozás* helyett ismét csak vakvágányra visz.

A Magyar Írószövetség szerint „a diktált költséghányados adózás eddig jól alkalmazkodott a szellemi foglalkozásúak munka- és „jövedelemviszonyaihoz", amelyet *„összességében a változó számú forrásból szerzett, bizonytalan, kis- és közepes keresetek jellemeztek, az egy központi munkahely szerződésben biztosított, rendszeres járandóságaival szemben. Itt minden jövedelem önálló alkotó tevékenység, illetve egyéni „piackutatás" eredménye.* Fekete bevételekre nekik úgyanúgy nincs módjuk mint a kutatóknak, hiszen a tudóst, az írót a műve, a művet pedig a szerző neve fémjelzi.

Tételes *költségelszámolás* bevezetése csak abban az esetben fogadható el, ha a jövendő adórendszerben az adóátalány fogalma teljesen megszünne, és ha a szellemi tevékenységet folytatók épp oly széleskörűen számolhatják el *költségeiket* - mint például a vállalkozók-, beleértve a dolgozószoba-, gépjárműhasználat, utazás stb. költségeit is.

A vita tehát a költségátalány körül sűrűsödik. A fiskális logika szerint az alkotó munkát folytatóknak tizedannyi költsége sincs, mint amekkora ez „a törvény által vélelmezett", s ezáltal ők sokkal kedvezőbb helyzetbe kerülnek, mint más állampolgárok. Dr. Vámosi-Nagy Szabolcs, az imert szakíró, mellesleg az adóhivatal osztályvezetője, egy helyen így ír erről: „...Képzeljük el, hogy egy szóbeli előadás (még ha felkészülés szükséges is), egy újságcikk megírásához mennyi közvetlen költség kapcsolódik? A szellemiek persze szeretnék megőrizni kedvező adójogi pozíciójukat, s mint a társadalom egyik hangadó rétege, egyes képviselői a lobbyzás eszközeitől sem riadnak vissza."

Semmitől sem riadnak vissza?

d.l.

Lapzártakor vettük kézhez a társadalom egy másik hangadó rétegének, a Műszaki- és Természettudományi Egyesületek Szövetsége állásfoglalását: „A készülő adókoncepció tartalma azt bizonyítja, hogy az elsődlegesen nem a társadalmi értéktermelő folyamatok, azaz nem az innováció hosszútávú elősegítését szolgálja..." A reálértelmiségiek képviselői kifogásolták többek között: a tervezet éppen akkor kívánja megszüntetni a kutatás-fejlesztés kedvezményezettségét, amikor annak minden eddiginél nagyobb támogatásra volna szüksége az innováció hatékonyságának növelése érdekében.

Ne a „szervezettlenek" szavazata döntsön

A szakszervezetek közötti választások

A szakszervezetek közös vagyonát ne herdálják el választási kampányra!

Az Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés elnöksége szeptember 16-án levelet küldött az öt parlamenti párthoz, amelyek a *szakszervezetek közötti választást* kezdeményezték. A levélben leszögezték, hogy a konföderációk közötti olyan választás, amelyben *szervezeten kívüli munkavállalók szavazata* döntene a szakszervezetek *jövőjéről*, az ÉSZT számára *értelmezhetetlen* és a szakszervezeti tagság számára pedig *elfogadhatatlan.*

Olyan választásról lehet csak szó, amelyben csak azok voksolhatnak, akik szervezett dolgozók, azaz szakszervezeti tagok, s éppen a *szavazataikkal döntik el*, melyik szakszervezeti tömörülést preferálják.

A konföderációk közötti választás országos kampánya óriási *terhet* róna a tagdíjakból képződött *szakszervezeti közös vagyonra.* Az erre szánt összegből inkább egy szociális célú alapítvány létrehozását javasolják a *létminimum alatt élő családok támogatására* és *a munkanélküliek gyermekeinek taníttatására.*

A kémia 33. nemzetközi seregszemléje

A XXI. század tudománya

Egy-egy nálunk rendezett nemzetközi tudományos konferencia nemcsak hazai tudományaink fejlődését szolgálja - az egész ország presztizsének fontos. Ilyen volt a kémikusok nemzetközi egyesületének, az IUPAC-nak a Budapesten, augusztus 17-22. között rendezett 33. kongresszusa. 850 résztvevője Tajvantól Svédországig, a világ minden tájának kémiai tudományait képviselte. Az ötnapos tanácskozás értékelésére a Szószóló dr. Vidóczy Tamást, az MTA Központi Kémiai Kutató Intézetének osztályvezető-helyettesét - az intézet TUDOSZ-elnökét - kérte fel.

- Mi egy ilyen nagyszabású kongresszus feladata?

- Hagyományosan az, hogy többé-kevésbé áttekinthető képet adjon a kémiai kutatások egészéről. Ez nem jelenti azt, hogy minden tudományterületet be lehet mutatni ilyen ötnapos konferencia keretében - viszont fel lehet vázolni a legújabb kutatási eredményeket a szervetlen és fizikai kémiától, a szerves kémián, analitikai- és elektrokémián keresztül a polimer kémiáig és biotechnológiáig. Mind a plenáris, mind a meghívott előadók nem annyira saját kutatásukról, hanem inkább szakterületük pillanatnyi állásáról adtak számot - némi túlzással így is fogalmazhatnánk: jól képzett szakértői közönség számára tartott ismeretterjesztő előadásokra került sor. A nemzetközi egyesület kongresszusainak tulajdonképpen ez az egyik, de talán ki nem mondott célja: a rokonterületek számára bemutatni az adott tudományterület pillanatnyi eredményeit. Országunk fokozódó tudományos megbecsülésének is jele, hogy idén nálunk kerülhetett sor erre a nagyjelentőségű összejövetelre.

A rendező által felkért plenáris előadók személye és tematikája természetesen más-más karaktert ad ezeknek a kongresszusoknak. A mostani rendezvény leginkább a gyógyszeriparral és élelmezéstudománnyal szoros kapcsolatban álló területek - ideértve az analitikai kérdések, illetve a fizikai-kémiai reakciókinetikai vizsgálatok reflektorfénybe állításával jellemezhető.

- Mi indokolta ezt a tematikát?

- Ez a témaválasztás tulajdonképpen a magyar tradíciók következménye, hiszen a gyógyszeripar mindig is meghatározó szerepet játszott a hazai vegyiparban. A fizikai-kémiai kinetika területén belül pedig a magyar származású kutatók eredményei ismertek, illetve elismertek. Itt érdemes említeni, hogy a konferencia keretében külön emlékülést tartottak Polányi Mihály emlékére, aki meghatározó egyénisége volt a reakciókinetikai kutatásoknak; az átmeneti állapot elmélete ma is alapul szolgál a kémiai változás lényegének megértéséhez. Külön örömünk volt, hogy többek közt a fia, a Nobel-díjas John Polányi mutathatta be eredményeit az édesapja által megalapozott tudomány területén.

- Személy szerint Önnek mit adott ez a konferencia? Mi volt legmaradandóbb élménye?

- Számomra a konferencia legnagyobb élménye a szintén Nobel-díjas Jean Marie Lehn előadása volt, aki a szupramolekuláris kémia perspektívái címen alapvetően a szerveskémiai eredményekre támaszkodva molekulák önszerveződő képességét mutatta be. Előadásában nem az önmagukban véve is csodálatra méltó szintetikus kérdéseket hangsúlyozta. Arra mutatott példát, hogy nemcsak a biokémiából ismert molekulák képesek önszerveződésük révén új tulajdonságokat produkáló óriásmolekulákat létrehozni, hanem ehhez hasonló jelenségek lényegesen eltérő építőkövekből álló molekulacsoportokkal is elérhetők.

- Az érintett tudósokon, kutatókon kívül egyéb körökre lehet hatással ez a konferencia?

- Ilyen konferencia nemcsak a kémikusok körében kelt érdeklődést, hanem egy kicsit a tudomány népszerűsítését is szolgálja. Ha több Nobel-díjas és hozzájuk hasonlóan nagyszerű eredményeket bemutató vezető tudós ad egymásnak találkozót, óhatatlanul szóbakerülnek a tudomány központi kérdései, a „ merre tovább probléma". Az imént említett Jean Marie Lehn hangot adott azon nézetének, hogy a XXI. századra a kémia és a vele határos tudományterületek alapkutatási eredményeinek konkrét, gyakorlati célokat szolgáló felhasználása nyomja rá bélyegét.

- Értékelése szerint milyen hasznot hozott országunknak, a magyar tudománynak az IUPAC 33. kongresszusa?

- Nemcsak az ország nemzetközi tekintélye szempontjából fontos egy-egy ilyen esemény hazai megrendezése, hanem ez talán segít felhívni a közvélemény figyelmét is arra, hogy a tudomány művelése nem kizárólag néhány hasznos munkára egyesek által alkalmatlannak ítélt kutató játszadozása. Akadémiánk alapítójának eredeti célja, a kiművelt emberfők alkotási lehetőségeinek megteremtése, ma még fontosabb mint az a reformkorban volt.

- Köszönjük a tájékoztatást.

gy.i.gy.

Egy vélemény a Közvéleménykutató Intézetből

Nemeskéri Istvánt, a Közvéleménykutató Intézet számítástechnikai osztályvezetőjét kérdeztük meg az intézet átalakulásával-megszűnésével kapcsolatos véleményéről.

- Mennyiben indokolhatóak szakmai vagy politikai szempontból a Intézetre vonatkozó döntések?

- Szakmailag az Intézet megszüntetését semmiképpen nem tartom indokoltnak. A kormányzat részéről ezt a döntést a költségvetés csökkentésével lehet csak indokolni. Az igaz, hogy az Intézetnek a Pártközponttal éveken keresztül jó kapcsolata volt, de ez soha nem ment a tudományosság rovására.

Később itt is elkezdett működni a TDDSZ, majd az SZDSZ működésének nyomai is meglátszottak az intézetben, ezt az akkori pártvezetés sérelmezte is. Azt nem tudom, hogy ezekhez a politikai pártokhoz való viszony elegendő oke egy tudományos intézet megszűntetésére.

- Vélhetnénk azt, hogy „információidegen" a kormányzat, fél a tükörbe nézni?

- Én azt hiszem, hogy nem ezért szüntetik meg az Intézetet. Itt nem arról van szó, hogy egyetlen közvéleménykutató intézet van, hiszen számos más közvéleménykutató létezik már, és elég egyetlen gyereknek kimondani azt, hogy „meztelen a király", ha tényleg meztelen. Nem tartom olyan ostobának a kormányzatot, hogy azt higygye, ha ezt az egy intézetet megszüntette, akkor megváltozna a róla kialakult kép. Ehhez olyan szűklátókörűség kellene, amit nem tudok elképzelni, mert egy elemi racionalitást fel kell tételezni a kormány döntésénél.

- Hogyan képzelhető el az Intézet jövője?

- Az Intézet megszüntetésével nem csak egy közvéleménykutató intézetet szüntetnek meg, hanem egy olyan kutatóhelyet, ahol média-, kommunikációkutatás és közvéleménykutatási alapkutatás is folyik, amit a fent említett piacorientált közvéleménykutatók nem tudnak és nem is akarnak felvállalni. Igen nagy kár lenne az Intézet közel húszéves fennállása alatt összegyűjtött információkat elveszíteni, elvesztegetni, hiszen az adott korszakról ezek teljesen egyedülálló információk, amelyek részben a 70-es, 80-as évek utólagos elemzésénél, részben pedig az újabb vizsgálatokkal való összehasonlításnál nélkülözhetetlenek. Vigyázni kellene arra, hogy ne öntsük ki a fürdővízzel együtt a gyereket is.

A másik nagy probléma az, hogy még mindig nem született meg az ezzel kapcsolatos döntés. Voltak, akik már korábban kft-t alapítottak, most mindenki keresi a lehetőséget, hogy mit lehetne csinálni.Nagyon etikátlannak tartom, hogy 60-70 embert közel egy éven keresztül bizonytalan helyzetben tartanak. Úgy tudom, hogy az egyetemhez való csatlakozásunkra nincs semmi esélyünk, az Akadémia részéről van némi érdeklődés, anélkül, hogy a Szociológiai Intézetbe integrálódnánk. A TÁRKI a közvéleménykutatói funkciók átvállalása nélkül inkább csak az adatbázisunkra tartana igényt. A legvalószínűbb a jogutód nélküli megszűnése az Intézetnek, és valamiféle kapcsolat kialakulása az Akadémiával. Mindenesetre egyelőre senki semmi biztosat nem tud vagy nem akar mondani, méginkább leírni.

(Lapzártakor kaptuk a hírt, hogy az Intézetet a Kormány decemberi hatállyal, jogutód nélkül megszünteti! A munkatársak e döntésről a sajtóból értesültek...)

TUDOSZ NEWS * TUDOSZ VILÁG * TUDOSZ NEWS

Köszönjük,
hogy a tagdíj átutalási nyilakozat aláírásával kifejezte bizalmát irántunk...

TUDOSZ
TUDOMÁNYOS DOLGOZÓK SZAKSZERVEZETE

A cégtáblát felszerelik (nem le)

Ne a pénzügyminisztérium döntsön a tudományfinanszírozás belső arányairól!

A TUDOSZ és a TDDSZ tudomására jutott, hogy a Pénzügyminisztériumban elkészített 1992. évi állami költségvetési irányelvek a tudományos és felsőoktatási szféra költségvetési ellátottsága reálértékét mintegy 50 százalékkal tervezte csökkenteni. Ezzel kapcsolatban közös állásfoglalást juttatott el a két tudományos szakszervezet az illetékes miniszthereknek, az Akadémia főtitkárának, az OMFB elnökének, a kormány Tudománypolitikai Titkárság vezetőjének, a parlamenti pártok frakcióvezetőinek, az országgyűlési bizottságok vezetőinek és a sajtónak. Ez a dokumentum megtalálható a TUDOSZ-alapszervezeteknél és fellelhető a Magyar Hírlap szeptember 4-i számában.

Az egyéni tagokról

- Lehetnek-e a TUDOSZ-nak egyéni tagjai?

- Igen! Mert már vannak is.

- Ki lehet a TUDOSZ egyéni tagja?

- Bárki, aki be akar lépni, aki elfogadja az alapszabályt, aki fizeti a tagdíjat, tudományos munkát vagy tudományos szolgáltatást végez, vagy segíti ennek végzését. Aki tudományos kutatóintézetben, vagy tudományos szolgáltató intézményben dolgozott és most munkanélküli, vagy olyan munkahelyen van, ahol nincs szakszervezet, vagy nem működik a számára megfelelő érdevédelmi szervezet. Aki valemely oktatási intézmény tanulója, hallgatója és szakszervezeti tag kíván lenni. Aki az érintett terüketen dolgozott és nyugdíjasként a TUDOSZ-hoz kíván tartozni. Aki munkahelyén TUDOSZ-tag volt és továbbra is az kíván maradni. A munkahely-változtatást a munkahelytől vakó önkéntes vagy kényszerű megválás nem jelenti automatikusan a szakszervezettől való megválást. (A munkahely megszünésével legföljebb a munkahelyi TUDOSZ-alapszervezet szünik meg, de a TUDOSZ-tagok érdekképviseletét továbbra is vállalja a TUDOSZ.)

- Hogyan lehet valaki a TUDOSZ egyéni tagja?

- Úgy, hogy fönntartja korábbi tagságát, vagy úgy, hogy egyénileg belép a TUDOSZ-ba. Személyesen, telefonon felkeresi a TUDOSZ-irodát (1088 Bp., Puskin u. 4., tel: 1384-287) és bejelenti belépési szándékát.

- Hogyan és mennyi tagdíjat fizet az egyéni tag?

- Tagdíjat befizetni az irodában kapott csekken lehet. A tagdíj az alapfizetés (táppénz) 1%-a. Munkanélkülieké, diákoké, GYED-en, GYES-en lévőké havi 1 Ft. A sorállományú katonák tagdíjmentességet élveznek. A nyugdíjasok tagdíja havi 10 Ft.

- Az egyéni tagoknak milyen jogaik vannak?

- Joga van résztvenni a TUDOSZ életében, véleményét, észrevételét, kritikáját eljuttatni az elnökséghez, a titkárok tanácsához, illetve a tagság egészéhez. Megismerheti és véleményezheti a szakszervezeti munkáról szóló beszámolót és a pénzügyi beszámolót. Javaslatot tehet a választott tisztségviselőkre, illetve delegáltakat küldhet a TUDOSZ küldöttgyűlésére. Joga van a törvények által garantált alapszervezetet alkotni.

- Mit kap az egyéni tag?

- Havonta megkapja - az általa megadott címre - a Szószólót. Értesítést kap a TUDOSZ által szervezett üdülésekről, illetve támogatást kap az üdüléshez. Indokolt esetben intézményes vagy egyéni segélyt. Minden kedvezményt, amelyet más TUDOSZ-tag is kaphat. Ingyenes jogi tanácsadást. Ellentételezés nélkül veheti igénybe a munkaközvetítő iroda szolgáltatásait.

TUDOSZ	TÜKÖR
A véleményedet kérjük	Kádár Péter

Kádár Péter elektrikust, az MTA KFKI egyik TUDOSZ-alapszervezetének titkárát a legutóbbi titkárok tanácsa ülésén megválasztották a TUDOSZ elnökségi tagjává.

Kádár Péter egy szakszervezeti rendezvényen arról beszélt, hogy a kutatóintézetekben „a frontvonalban leggyakrabban az intézeti szolgáltató személyzetet sújtják legelőször a „megszorító" intézkedések. Őket bocsátják el elsőként: a pénzügyest, a műszakit, vagy a laboránst."

- Mit tehet a TUDOSZ ebben a helyzetben?

- Mindenképpen el kell érni egy olyan érdekképviseleti rendszer kialakítását, amelyben mind a leendő munkajogi törvény, mind a kollektív szerződések alkalmasak lesznek arra, hogy garanciái legyenek a szakszervezeti problémák rendezésének. Jogot és lehetőséget kell szerezni arra, hogy minden kutatóintézetben a szakszervezeti titkár és a gazdasági vezető közösen gondoskodjon arról, hogy az érintett munkavállalók új szakmákhoz jussanak. Segítség nélkül egyébként az emberek elveszíthetik azt a képességüket, hogy tudjanak újra kezdeni, hogy legyen mibe kapaszkodniuk.

- A KFKI-ban a TUDOSZ és a TDDSZ között milyen kapcsolat van?

- Létszám szempontjából sokkal nagyobb tagsággal rendelkezik a TUDOSZ. A két szakszervezet az érdekazonosság alapján jól együtt tud működni. Azt el kell ismerni: a TDDSZ erőteljesebben és radikálisabban vállalja fel a politikai érdekek megjelenítését, viszont ezt nem olyan taktikusan teszi, mint a TUDOSZ. Ma érvekkel, kellő toleranciával lehet csak szakszervezeti munkát végezni.

- Milyen a jelenlegi hangulat a KFKI-ban?

- Nem tapasztalom azt, hogy az intézetben megfelelő alternatívák alakulhattak volna ki, nincsenek döntéshozó képességgel rendelkező vezetők. Nem kíváncsiak a dolgozók véleményére. Nem reagálnak azokra a problémákra, amelyek a dolgozókat, a munkatársakat érdeklik.

- Mint frissen megválasztott elnökségi tag, beszéljen elképzeléseiről!

- A szakszervezeti tagok által összehozott vagyon nem feldarabolható és nem privatizálható. A tagság közös tulajdonához nyúlni erkölcstelen és elfogadhatatlan. Szeretném tagságunk véleményét minél jobban megismerni, viszont saját nézeteimet nem szeretném véka alá rejteni. Ha mi nem hiszünk egymásnak, ha nem törekszünk egységes álláspont kialakítására, akkor a kutatók és a tudományos dolgozók helyzete még kilátástalanabbá válhat.

KÉPVISELŐK A TUDOMÁNYRÓL

„Hogyan tovább, avagy csődhelyzet az agrárkutatásban"

Dr. Horváth Tivadar országgyűlési képviselő 1991. július 9-én dr. Gergátz Elemér földművelésügyi miniszterhez interpellált az agrárkutatás problémavilágáról. A néhány hónappal ezelőtt elhangzott parlamenti diszkussziót érdemes felidézni, hiszen e kérdés formájában kifejtett hozzászólásból és a válaszadásban taglalt riposztból nem kevés tanulság hámozható ki.

Dr. Horváth Tivadar:

„... Néhány héttel ezelőtt felkerestek a választókerületemben lévő Fertődi Kertészeti Kutatóintézet, jelenlegi hivatalos nevén Gyümölcs- és Dísznövénytermesztési Kutató, Fejlesztő Vállalat munkatársai. Tekintettel válságos gazdasági helyzetükre, kérték, hogy amennyiben lehetséges, segítsek megmenteni a néhai Porpáczy Aladár által alapított nagy múltú és nemzetközileg is elismert intézetet. Ezt követően igyekeztem a mezőgazdasági intézmények szélesebb körében tájékozódni. (...) Bár a mezőgazdasági kutatások kálváriája már jóval korábban megkezdődött, a kegyelemdöfést az Országgyűlés 1990. december végi döntése adta meg, miszerint a főhivatású agrárkutatás 1991. évi költségvetési támogatását a tervezetthez képest - az infláció ellenére is - 300 millió forinttal, más szóval a korábbi támogatást mintegy a felével csökkentette.

Ez a döntés az egész agrárkutatást súlyosan érintette, de a legsúlyosabban a vállalattá átszervezett kertészeti intézményekre hatott, mint az például a fertődi esetében is történt. Az elmúlt döntés mögött meghúzódó, a „Tartsa el magát az agrárkutatás!" egyaránt kényelmes és képtelen szemléletét egyetlen reális érv vagy tény sem támasztja alá. Egyrészt nincs olyan ország, ahol ezt sikerült volna megvalósítani, másrészt az éppen napjainkban az országot ért kedvezőtlen hatások következményeként a kutatási eredmények fizetőképes megrendelőinek a köre is véglegesen összeszűkült. Félő, hogy a költségvetési támogatás drasztikus csökkentése máris megfordíthatatlan folyamatokat indított el, amelyek végén az intézmények válsága, majd teljes összeomlása fenyeget. Tudomásom van arról, hogy több kutatóhely máris fizetésképtelenné vált, de a nyár közepén jelentős részük nagy valószínűséggel csődbe jut. Ezzel a mezőgazdaság elveszti azt az évtizedek alatt összegyűjtött szellemi tőkét, amellyel a jelenlegi válságból kilábalhat, és amely nagyon sokat segíthetne a jövő tudatos formálásában.

Ezek után felteszem a miniszter úrnak az elmondottak ismeretében egyáltalán nem költői kérdést: szükség van-e Magyarországon agrárkutatásra? Ha a látszat ellenére igenlő a válasz, milyen sürgős intézkedésekkel - most már csak ilyenek segíthetnek - kívánják azt életben tartani?"

Dr. Gergátz Elemér földművelésügyi miniszter válaszol:

„A képviselő úr kérdéseit jogosnak és sajnos még mindig időszerűnek tartom... Hogy szükség van-e Magyarországon agrárkutatásra, azt hiszem, az elfogultság miatt sem kell válaszolnom..., az intézet életben tartásának vagy megszüntetésének a problémáját még a kérdésfelvetés szintjén is ijesztően abszurd dolognak tartom. Úgy gondolom, annyira azért nem vagyunk szegények, hogy szó szerint magunk alól vágjuk ki a gyümölcsöt termő fát...

Ugyanakkor nem szabad szépítenünk. A magyar agrárkutatást jelentős torzulások is jellemzik, a struktúrák túlságosan merevek, szerkezete a kényszerűen végzett üzleti jellegű tevékenységek miatt is a kutatómunka minőségének a rovására deformálódott. A valós értékrendek kialakulását zavaró, tudathasadásos helyzet alakult ki. Gazdasági oldalról a működés input oldala megdrágult, ugyanakkor az állami megrendelések a legjobb esetben csak a nominálérték szintjén maradtak. A romló jövedelmezőség miatt csökkentek a vállalati megrendelések, az intézeti tevékenység finanszírozásához igénybevett hitelek kamatait már képtelenség kitermelni.

Ilyen körülmények között érte főhivatású agrárkutató intézeteket az Országgyűlés 1990. december végi döntése, amellyel költségvetési támogatásukat közel a felére csökkentették, és ez a döntés kihat szinte az egész agrárkutatásra. A jelen helyzetben tehát K+F-es tevékenység értékrendjének a helyreállításához gyökeres szemlélet- és cselekvésbeli változások szükségesek az intézet oldaláról is. Meg kell érteni, hogy nem tudunk és nem is akarunk hobbykutatásokat támogatni; elsősorban nem intézeti, hanem hasznos tevékenységet kell támogatnunk.

Az OTKA-, de különösen a MÜFA- kutatásoknál a kutatási célokat, de ezen belül a prioritásokat az illetékes minisztériumok igényeinek a figyelembevételével szakértői tanácsok határozzák meg. A kiírt témákra beérkezett pályázatok alapján kapnak az intézetek támogatást a kutatások eredményes végrehajtásához.

A másik oldalon, az állami és a vállalati költségvetés oldalán viszont meg kell érteni, hogy a kutatás önmagában költséges. A kutatás az eredményeken keresztül hasznosul. ...Konkrétan a fertődi intézet támogatására vonatkozóan négy adatot szeretnék ismertetni.

Az intézet 1990-ben az FM által finanszírozott kutatási feladatokra a tárcakutatási alapból 11,7 millió forintot, MÜFA-ból 9,8 millió forintot kapott. 1991-ben a MÜFA teljes összegét az OMFB illetékes bizottságai ítélik oda az egyes témákra. Tudom, hogy a bírálatok késhetnek. Mivel az intézet élő anyaggal dolgozik, ahol a pénzügyi segítség késése esetleg jóvátehetetlen kárt okozhat, ezért óvatosságból a tárcakutatási alapból adott támogatást 11,7 millió forintról az idén 17 millió forintra megemeltük. Ehhez jönnek az intézet egyéb bevételei, köztük a MÜFA-kutatások anyagi támogatása.

Remélem, sok hasznos témával pályáztak a fertődiek, és többet elnyertek. Egyébként a MÜFA-pályázatok kampányjellegét az OMFB megszüntette, folyamatosan lehet pályázni, így a későbbiekben az ilyen, a munkát akadályozó zökkenők elkerülhetők."

Dr. Horváth Tivadar viszontválaszából:

„... Abban a vonatkozásban teljesen egyetértek önnel, hogy nem szabad magunk alól a fát kivágni, de ebben a helyzetben arról van szó, hogy ha a tárca és a kormányzat részéről nem történik sürgős és hatékony intézkedés, akkor ez a fa magától fog kidőlni. Én azt hiszem, hogy az állami költségvetésnek a jövőben is, ebben a piacgazdasági átmenetben a nyugati országokhoz hasonlóan még nagyobb mérvű támogatást kell vállalnia az agrárkutatás érdekében, és vállalnia kell a közhasznú kutatások finanszírozását...

Én a megtett intézkedéseket lassúaknak tartom. Sajnos az a helyzet Fertődön is, hogy a kutatóknak és a vállalat dolgozóinak már a július havi bérére nem futja a költségvetésből. Én ezért sajnos, erre a késedelmességre és az intézkedések garanciájának a hiányára tekintetve nem tudom elfogadni a miniszter úr válaszát."

Epilógus

Az Országgyűlés elnöke:

„Köszönöm. Horváth Tivadar képviselő társunk nem fogadta el a miniszteri választ. Kérdezem az Országgyűlést, elfogadja-e a földművelésügyi miniszter úr válaszát? Kérem, szavazzanak. Kimondom a határozatot: az Országgyűlés 128 „igen" szavazattal, 73 ellenében, 13 tartózkodás mellett a miniszteri választ elfogadta."

Népballadák a KFKI-ról I.

(Folytatás az 1. oldalról)

(Bármennyire szeretjük is az alapkutatást, megnyilatkozásainkban nem szabad feltételeznünk, hogy az emberek többsége is így van ezzel.) Érdekes dolog, hogy a munkanélkülivé vált diósgyőri vasmunkástól elvárjuk, hogy valami másra képezze át magát.

A kutatók elvárják, hogy a társadalom finanszírozza meg azt, amit éppen csinálni *kedvük* van, de *megkérdezni tilos*, hogy abból mi jön ki. Az állam az ilyen hozzáállást évtizedekig tűrte, de ebből nem következik, hogy ezután is tűrni fogja. Egy *lefelé vezető spirálba* juttattuk magunkat, ahonnan aligha lesz egyhamar visszatérés (a ma élő generáció életében már biztosan nem). Ebben az összefüggésben végképp nem értem: *miért ragaszkodik az Akadémia a kutatóintézeteihez*, ha - velük kapcsolatban elképzelése nem lévén - le akarja őket építeni?

Házunk tája

Ha saját házunk táján körülnézünk, láthatjuk, hogy a KFKI átalakítását részben *külső* és *belső* problémák, részben pedig az az *igény* tette szükségessé, hogy jobban illeszkedjen a megváltozott külső feltételekhez. Félreérti a helyzetet, aki csak az előbbi, negatív szempontokat hangsúlyozza, és nem veszi észre az újonnan megnyíló pozitív lehetőségeket: *tematikai és strukturális revízió, a külső kapcsolatépítés kötetlenné válása, új működési formák létrejötte* stb. Ezek megragadása helyett számos *dogma* született. Csak kettőt említek: az egyik „a *KFKI intézeti struktúrájának a megváltoztatása nem időszerű*" (már most tapasztaljuk egyes intézetek spontán szétesését; helyesebb lett volna ezt előre látni, és inkább bábáskodni felette mint korlátozni); a másik „*a kutatás szétválasztandó a vállalkozástól*" (amikor a finanszírozásnak új csatornái nyílnak meg, mi a tevékenységeket skatulyázzuk, és mindegyiknek külön előírjuk, honnan szerezhetnek pénzt). Dogmáink, amelyekhez egyre *görcsösebben* ragaszkodunk, a tapasztalat szerint *tovább súlyosbítják* a valóban nem könnyű helyzetet, és meggátolják a megnyíló lehetőségek kihasználását.

Az átalakítás egyik sarkköve a KFKI öt intézetének jogilag *önállóvá* tétele. Erre a lépésre az intézetek és a központ között egyre mélyülő *bizalmi válság* miatt van szükség. Ha ez nem lenne, járhatnánk a másik lehetséges utat is, vagyis inkább *oldhatnánk a határokat*, mert ez talán hosszútávon jobb eredményre vezethetne. Itt azonban egy válságot kell kezelni. Emiatt a szükséges lépést gyorsan (feltétlenül még 1990-ben) kellett volna még megtenni. Látjuk, hogy ennek elmulasztása mostanra már nagyon *súlyos helyzetet teremtett*.

A tények egyszerű elferdítése azt állítani, hogy a külső igények csökkentek: ha *a KFKI és vállalatainak árbevételét együtt vesszük számba, ez reálértékben is megfelel a korábbi években megszokottaknak*. A probléma abban van, hogy a KFKI - nem kis részben említett dogmáik miatt - legjobb lehetőségeit (eszközök, szerződések, piacok, külső kapcsolatok stb.) *kivitte a vállalataiba*, de problémái megoldásához *azoktól semmiféle segítséget nem kap* (mert nem követel, noha tulajdonosként ma még tehetné). A KFKI-ban minél többet tud valaki a folyó ügyekről és az átalakulás előrehaladásáról, annál kevésbé bízik a dolgok jobbrafordulásában. Az átalakítás és a *„pszeudolegitim" privatizáció* itt olyan mértékben összekeveredett, hogy nagyon félek, hamarosan a botránylapok címoldalára fogunk kerülni.

(Folytatjuk)

Szatmáry Zoltán

SZÓSZÓLÓ HÍRESZTELŐ

Közvetlen információk az Európai Közösségtől

Az angol nyelvet ismerő olvasók közvetlenül is kérhetnek információt az Európai Közösség „dolgairól". Az EK **törvénykezéséről** térítésmentes tájékoztató igényelhető: („How the European Community makes law", The Stables, White Cliff Gardens, Blandford, Dorset DT11 BU, England, Bryan Cassidy). Akiket a **kormányházi konferenciák dokumentációja** érdekel, azok a következő címen kérhetik azt: William E. Paterson, The Europe Institute, The University of Edinburgh, Old College, South Bridge, Edinburgh, EH8 9YL.

Az „Állampolgárok Európája Tanácsadó Szolgálat" működik Londonban, ahol a **polgári szabadságjogokkal** kapcsolatos információkhoz lehet jutni. (Citizens' Europe Advisory Service, Jean Monnet House, 8 Storey's Gate London SWIP 3 AT. Telefonon hétfőnként magyar idő szerint délután háromtól hatig érhető el: telefonszám: 071 973 1904.)

Európai Üzemi Tanácsok

Az *Európa Parlament* nemrég fogadta el azt a javaslatot, ami szerint az ezernél több munkavállalót foglalkoztató, *nemzetközi tőkével* működő vállalatoknál *Európai Üzemi Tanácsokat* kell felállítani. Ezek *információs és konzultációs jogkörrel* rendelkeznének.

A társadalomkutatások és az államigazgatás

A kormány dönt majd arról: milyen mértékben tudná igénybe venni a kiemelt *társadalomtudományi kutatások eredményeit az államigazgatási döntéseknél*, és hogyan lehetne biztosítani e kutatások *pénzügyi hátterét*? *Jekkel László*, a Miniszterelnöki Hivatal kormányfőtanácsosa ezzel kapcsolatban újságíróknak elmondotta: az elkövetkező időszak kiemelt társadalomtudományi kutatási témáinak kiválasztásánál mind a tudósok, mind az államigazgatási szervek részéről a korábbiaknál határozottabb igény merült fel a „közös kutatásokra". A kormány elvi jóváhagyása után a *Magyar Tudományos Akadémia* és a minisztériumok szakemberei a *Tudománypolitikai Titkárság* koordinációjában kidolgozzák a társadalomtudományi kutatások tematikájának *prioritási* sorrendjét és a kutatások menedzselésének szervezeti formáját. Az elképzelések megvalósulása a források biztosításán múlik, ebben az *Országgyűlés* dönt.

IREX-ajánlat

A *közép-kelet-európai országok nemzeti etnikai problémáinak* tanulmányozására öt évre szóló programot indított az Egyesült Államokban működő *International Research and Exchanges Board* (IREX) a *Carnagie Corporation* minden költséget fedező támogatásával. A program semleges vitafórumot kíván biztosítani a témakör kelet-európai és amerikai szakértőinek a kutatásokhoz, rendelkezésükre bocsátja az etnikai és más konfliktusok megoldási lehetőségeivel foglalkozó legfrissebb szakirodalmat. Támogatni kívánják továbbá a problémakörrel foglalkozó *kelet-európai politikusok, társadalomtudósok és művészek* többoldalú eszmecseréit.

„Civil kurázsi" díj

A Nyilvánosság Klub ügyvivő testülete Civil kurázsi díjat alapított azok számára, akik személyes kockázattól sem riadva lépnek fel a nyilvánosság előtt valamely fontos társadalmi ügy érdekében.

A díjat első alkalommal a „Tilos Rádió" kapta, mert volt mersze a formális jogsértést is vállalva polgári elégedetlenséget tanusítani egy alkotmánysértő helyzettel szemben. A „Tilos Rádió" jelentkezése a 95.5 URH hullámsávon leleplezett egy kormányzati blöfföt

A moratóriumot ugyanis - a közhiedelemmé vált hivatalos érveléssel ellentétben - csupán az 1008(10)89.VII.3. - nyilvánosságra nem hozott, tehát titkos - kormányhatározat rendelte el.

Személyiségfejlesztő tréning

A Munkaügyi Minisztérium **munkanélkülieket támogató pályázatának elnyerésével** lehetőséget szereztünk arra, hogy - igen kedvező feltételek mellett - a TUDOSZ-tagok egyhetes **személyiségfejlesztő tréningen** vehessenek részt, amelyet gyakorlott közgazdászok, munkapszchihológusok vezetnek.

Az egyhetes tanfolyam díja **hatezer forint**, szállás és teljes ellátással.

Jelentkezni, érdeklődni a TUDOSZ-irodában lehet.

Nem adóköteles a szakszervezeti tagdíj!

Az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek találta a magánszemélyek jövedelemadójáról szóló törvény azon rendelkezését, ami szerint a szakszervezeti tagdíjnak csak a havi 300 forintot meg nem haladó része adómentes.

A bírói testület az ominózus szövegrészt visszamenőleges hatállyal, 1991. január 1-jéig megsemmisítette.

*

A szerkesztő megjegyzése: a szakszervezeti tagdíj 300 forint feletti részének megadóztatását a TUDOSZ is alkotmányellenesnek vélte. Lapunk 1991. márciusi száma ismertette Kósáné dr. Kovács Magda alkotmánybírósági beadványa téziseit. A szakszervezeti törvény megadóztatásáról készített törvény tehát selejtes törvényalkotói tevékenységnek minősíthető. Vajon a törvényhozók gondolnak-e most arra, hogy a szakszervezeteknek okozott erkölcsi kárt és anyagi veszteséget jóváteszik? **d.l.**

RÉVÉSZ MÁRTA ROVATA

Hatvankilenc család üdült **július-augusztusban különböző kollégiumokban bérelt szobákban a TUDOSZ-iroda szervezésében. Ez volt az első ilyen próbálkozásunk. Bízunk abban, hogy így - ugyan szerény körülmények között - pihent családok többsége jól érezte magát, kellemesen és viszonylag olcsón üdülhetett.**

A tapasztalatokat felhasználva jövőre újabb lehetőségeket szeretnénk felkutatni.

Szeptemberben a TUDOSZ tizenegy kislétszámú alapszervezete három-ötezer forint beiskolázási támogatást kapott a központi pénzalapból.

Ismét dr. Kuti Lászlót választották meg a TUDOSZ elnökévé.

A TUDOSZ alapszabálya szerint ugyanis az elnöki megbízatás egy évre szól. Kuti László lejárt mandátumát (az elnökség egyhangú szavazatával) újabb egyesztendőre hosszabbították meg.

Az alacsony nyugdíjak soron kívüli emelésére továbbra is lehetőség van. A 9 ezer Ft alatti nyugdíjjal rendelkezők a TUDOSZ-titkároktól megkaphatják a szükséges formanyomtatvány, amelyen kérhetik nyugdíjuk emelését. A kérelmeket az eddigi gyakorlatnak megfelelően továbbítja a TUDOSZ-iroda az illetékes társadalombiztosítási igazgatóságoknak.

Megkérdeztük Dr. Komjáthy Miklóst, a TUDOSZ jogtanácsadóját: - mi a teendő, ha egy intézet gazdasági igazgatója az év elején zárolja az intézet jóléti vagy lakásépítési célokra előző évben adott pénzalapját?

A jelenleg még hatályos Mt. 13. szakasz 4. bekezdés szerint a szakszervezet munkahelyi szerve dönt a szociális és kulturális alapok felhasználásának módjáról. A döntés előtt a munkáltató véleményét ki kell kérni, illetve az Mt. 10/A. szakasz szerint a dolgozók közösségét egyetértési jog illeti meg a szociális terv kialakításában.

Ezek szerint az a szociális alapokat érintő intézkedés, amely a dolgozói kollektíva egyetértése nélkül született, érvénytelen. Ilyen esetben tehát, először az intézkedést hozó gazdasági vezetőhöz kell fordulni. Ha ez nem vezet eredményre közvetlenül (MTA intézet esetében) az MTA pénzügyi főosztályához ajánlatos fordulni.

Az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsának állásfoglalása

„A kutatóintézetek nagy részét felszámolják"(?!)

Az állami költségvetésből a következő évben az ideinél csaknem félmilliárd forinttal kevesebb támogatás jut az Akadémiának - tájékoztatta az *Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsát Csomó István*, az Akadémia pénzügyi főosztályának vezetője. Hangsúlyozta, hogy **ez az elvonás fele annyi, mint amennyi a Pénzügyminisztérium egy korábbi előterjesztésében szerepelt.**

Ez a restrikció érzékenyen érinti majd az akadémiai intézményeket, s főleg az *alapkutatások* folytatását *veszélyezteti*. Egyúttal *visszafordíthatatlan* károkat is okozhat, mert ennek következményeként előreláthatóan jelentős kutatásokat kell *leállítani*, s így várhatóan további kutatók vállalnak majd külföldön munkát - hangsúlyozta *Venetianer Pál*, aki a Kutatóintézeti Tanács elnöke és *Herman József* alelnök. Elmondták, hogy a **kutatóintézeti hálózat megújítását ésszerű átalakítással, minőségi szelekcióval, *gondos értékelés után* szükséges megváltoztatni, és *nem egyik pillanatról a másikra* pénzügyi megszorításokkal.**

A most elfogadott állásfoglalásában **a kutatóintézetek tanácsa nyomatékkal felhívta a kormányzat, az Országgyűlés és a közvélemény figyelmét arra, hogy a tervezett csökkentés szinte teljes egészében a kutatóintézeti hálózatra hárul, így a prognosztizált inflációt is tekintetbe véve a költségvetésüket mintegy *35 százalékkal kell redukálni*. Ennek következményeként előreláthatóan a kutatóintézetek nagy részét *felszámolják*, mások tevékenysége pedig ellehetetlenül.**

Természetesen lehet olyan döntést hozni - rögzítette az állásfoglalás - , **hogy a jelenlegi súlyos helyzetben az ország egyáltalán nem engedheti meg magának az önálló tudományos kutatás luxusát. Ez a döntés és annak következményei azonban *katasztrofálisak* lennének. *Egy ország tudományos potenciáljának újbóli kiépítése évtizedeket vesz igénybe*. A tudományos kutatás színvonala és támogatásának helyzete az országok *fejlettségének fokmérője*, a lakosság kulturális és intellektuális színvonalának meghatározója is. A természettudományos alapkutatásokba fektetett pénz egyébként - a legújabb felmérés szerint -, a legpesszimistább, a legóvatosabb számítás szerint is évente 28 százalékos hasznot hoz a társadalomnak** - húzták alá az állásfoglalásban.

A tudományos kutatás szabadságáról

Olvasóink közül többen is felhívták a Szószóló szerkesztőségének figyelmét II. János Pál pápa a tudományos kutatás autonómiáját deklaráló megnyilatkozására. Ezért most a - Magyar Távirati Iroda dokumentációjából - szószerint felidézzük a római katolikus egyházfő gondolatait, amelyet a Budai Várban, a Magyar Tudományos Akadémia Úri utcai székházában 1991. augusztus 17-én mondott el:

„... Az egyház elismeri és követeli a tudományos kutatás és a művészi alkotás szabadságát és autonómiáját. A történelem arra tanít: igen káros, ha a szellem tevékenységét megbénítják azzal, hogy az uralkodó ideológia követelményeinek szolgálatába állítják. A kultúrának szüksége van az igazi szabadságra még a vallásos hittel szemben is. Sajnos néha a keresztények sem vették kellőképpen figyelembe a tudomány és a művészet jogos autonómiáját, így viszálykodások, ellentétek keletkeztek...

Jogosan remélhető, hogy megszűntek már azok az előítéletek, amelyek alapján a múltban tudósok és művészek nemegyszer ellenséges magatartást tanúsítottak a vallásos hittel szemben. Szükséges, hogy mindenki előtt világos legyen: a hit nem kényszerít rá a kutatókra előregyártott sablonokat, és munkásságuk eredményeit sem akarja megváltoztatni vagy kisajátítani.."

TERÁPIA

Az új hatalmi elit újrastrukturálódása

Szinte mindenki Magyarországon gyógyírként hitt a többpártrendszer, a parlamentáris demokrácia gyógyhatásában. Ha e hitek realitástartalma nem is csappant meg, az illuziók igencsak zsugorodtak. A magyarok az új rendszer első esztendejét olyan folyamatként élték meg, amikor is csökkent az ország kormányozhatósága, alacsony maradt az országgyűlés hatékonysága, parlamenti, sőt közhatalmi patthelyzetek akadályozták régiónk előrelendítését. De vajon miért?

A diagnózis - amiből jó terápia támadhat - igen egyszerű: a látszat ellenére nem strukturálódott markánsan a hatalmi berendezés, s ezzel analógan az új uralmi elit sem. S ez a betegség tipikusan kelet-európai baj, kóroka szorosan összefügg azzal a sosem volt történelmi nóvummal, amely e tájat teljességgel újszerű feladat elé állította: építse le a szocialista-totális rendszert, s kapitalista modernizációs utat nyisson e népeknek, ezen országoknak.

Hogyanis kezdődött ez? Az átmenet időszakában az ellenzéki kerekasztal azonos oldalán szorongott a mai összes kormányzópárt, s az ellenzék jelentékenyebb része. Egymás mellett tartotta képviselőiket az egységes antikommunizmus, s a kapitalista restauráció igenlése. (Más, kisebb-nagyobb kérdésekben természetesen sokszínűen megoszlott a véleményük.) Ama történelmi asztal ezen oldala került hatalomra, s ellenzéki vezető pozícióban is. Indulási eszmei irányvonaluknak megfelelően a politikai jobbközép centrumot célozhatták meg. Így már a kezdetekkor az a fura helyzet állt elő, hogy kormánypártok és ellenzéki pártok a politikai paletta nagyjából egyazon színmezejében tolonganak, próbálják a mezőből kiszorítani egymást, miközben lényegi ambicióik esetleg alig különböznek egymástól. E politikai jobbközépben való törvényszerű történelmi beszorultság a magyar parlamenti patthelyzet egyik legfőbb oka.

A jobbközép centrumban szorongó kormánypártok, s ellenzékük persze valódi értelemben megkülönböztethetné egymást belső ideológiai szárnyai mentén is. (A csatározások valódi hajtóerői egyébként igazából ezek a tömörülések.) A kormánypártok belső konzervatív, liberális, szociáldemokrata, fasisztoid irányzatai - hátuk mögött egyre markánsabban elkülönülő érdekcsapataikkal - valóságosan jelzik, hogy a jobbközép centrumban nemkülönben létezett olyan polarizálódás, amely a politikai paletta látszat-szürkeségét újra tiszta, elkülöníthető színekre, árnyalatokra bonthatná fel. Tény, hogy a baloldali értékek egyértelmű, elhivatott képviselete nélkül a magyar parlament mindenkor féloldalas marad, s ennek az ország beláthatatlan kárát látja (majd), a történelmi szükséghelyzetből következően azonban ma kizárólag egyfajta terápia ajánlható: a pártok gyorsítsák fel meglévő belső strukturáik manifesztálását, s ennek megfelelően struktúrálódjék újra az új hatalmi elit is.

Nem lenne rossz gyógyír ez gyengélkedő demokráciánkra.

Fóti Péter

Járadék

A Szószóló elmúlt havi számában foglalkoztunk az (augusztus elsején bevezetésre került) *Munkanélküliek Szolidaritási Alapjába* befizetendő bruttó keresetek utáni *fél százalékos munkavállalói* és *másfél százalékos munkáltatók* által lerótt *járulékkal*. Megírtuk: „ez a pénz nem lesz elegendő a mintegy 300 ezerre becsült munkanélküli ellátásához (...) vagy a munkanélküli járadékok csökkentésével lehet néhány hónap múlva számolni". Sajnos jó „vészmadárnak" bizonyultunk. Schamschula György, a Munkaügyi Minisztérium politikai államtitkára szeptember 3-án egy fórumon bejelentette: a Munkanélküliek Szolidaritási Alapjába „az eddig dolgozónkénti 2 százalék (0.5% + 1.5%) helyett a jövő évtől annak háromszorosát kell befizetni". Majd arról is beszélt, hogy részben az államra háruló növekvő terhek miatt, másrészt pedig a társadalmi igazságosság érdekében várhatóan *szigorítják* a közeljövőben a munkanélküli-ellátás feltételeit, s *csökkentik mind a segély összegének felső határát, mind annak folyósítási idejét*.

Az államtitkár úr ez utóbbi mondatát pusztán azzal az érvvel támasztotta alá, hogy az önkormányzatoktól egyre több jelzést kapnak arról, hogy visszaélnek a munkanélküli-járadékkal.

d.I.

SZÓSZÓLÓ

A Tudományos Dolgozók Szakszervezetének lapja
Felelős szerkesztő: dr. Dura László
Olvasószerkesztő: Lengyel Éva
A SZÓSZÓLÓ szerkesztőségi tanácsadó testületének elnöke: dr.Pomogáts Béla
Kiadja: a TUDOSZ
Felelős kiadó: dr.Révész Márta
A tördelés Aldus PageMaker 4.0 elektronikus programon készült
Ságvári Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Szilágyi Tamás igazgató
HU ISSN 0239-00355

Gőzsíp

NÉZŐPONT

Mottó:
„Az én rózsám vasutas, vasutas,
Hogyha nincsen sok utas, sok utas,
Rögtön megölel"

Az ószolnoki pályaudvaron áll még a Kossuth Lajos által 144 évvel ezelőtt felavatott indóház. Akkor a nevezetes eseményt maga gróf Széchenyi István is kitüntette személyes megjelenésével. A hálás kései nemzedék - kegyelete jeléül - az elmúlt napokban szánta rá magát arra, hogy e sorsfordító történelmi esemény színhelyén a szolnoki vasútállomáson lerakja a talpfáit egy vasúti skanzen alapjainak. Az utókor igaz örömére megmenekülhet itt az enyészettől mozdony, szerkocsi és sok-sok bakter(ológia)i rekvizitum.

A Szószóló a vasút életéből merített három dokumentum közreadásával szeretne hozzájárulni a Vasutasság Szellemtörténetét ápoló archívum és tudományos kutatóhely megalapozásához. *(Megjegyezzük: lapunk szerkesztője - akinek fülét egyetemi tanulmányainak megkezdése előtt szintén megcsapta a gőzsíp szférazenéje - „piros zászló(val) kezében" vonatfékezőként szolgálta a Vasútat.)*

1925 Mihail Bulgakov 1923-1926. között a Gudok (Gőzsíp) című vasutas szakszervezeti lap „Negyedik oldalán" jelentette meg írásait. Az író - e lap hasábjain megjelent írásával - bátran szembenézett a forradalom, a polgárháború s az éhínség rettenetéből kilábaló ország vasutasainak mindennapos gondjaival.

Ivan, a fürdősnő

„A muromi vasútvonal Eleno nevű állomásán, a női napon, pénteken változatlanul ugyanaz a fürdőmester, Ivan bácsi van szolgálatban, és a hölgyvendégek az ő szeme láttára kénytelenek pucérra vetkőzni, miközben függefalevél gyanánt a lavórt használják. Nem lehetne a fürdőben Ivan bácsi helyett péntekenként a karbantartásnál dolgozó egyik asszonyt munkába állítani?

Munkáslevelező"

Előszó

Annyira illetlen dolog ilyesmiről írni, hogy a toll is megmakacsolja magát.

1. A fürdőben

- Ivan bácsi! Ivan bácsi!
- Mi kéne? Szappan, vesszőnyaláb?
- Mindenem van, de könyörgök: eridj a pokolba!
- Jól felvágták a nyelved, jó, elmegyek, közben viszont lába kel a holminak. És ki lesz a felelős érte? Ivan bácsi. Kedden férfinap volt, és az állomásfőnöknek megfújták a dózniját. És kit hordtak le? Engem, Ivan bácsit!
- Ivan bácsi! Fordulj el egy pillanatra, hadd fussak át!
- Na jól van, fuss!

Ivan bácsi a vetkőző bepárásodott ablaka felé fordult, legyező alakban kibontotta vörhenyes szakállát, és így fortyogott magában:

- Azt hiszed, nagy eset? Te csudabogár! Élvezet ez nekem, vagy mi? Ha egyszer ilyen gyalázatos hivatalom van... A hivatalom kényszerít rá...

2. A sorözőben

Vasárnap az egész heti munkától eltörődött Ivan bácsi egy pohár serital mellett a Vörös Párizshoz címzett sorözőben ült, és így szónokolt:

- Kínszenvedés ez, nem hivatal! Hétfőn fűteni kezdek, kedden mindenféle melósok mosakodnak, szerdán, akik kisgyerekekkel vannak, csütörtökön az egyszerű férfiak, pénteken pedig női nap van. A női nap számomra maga pokol. Akkor lássam, amikor a hátam közepét! A fehérnép ellepi az egész fürdőt, sipákolnak, széthányják a vesszőnyalábokat És ami a legfőbb, rám orrolnak meg, hogy minek lábatlankodom ott. Örködnöm kell, vagy nem, ha egyszer engem állítottak erre a posztra? A fehérnépnél nincs gonoszabb pára széles e világon! Egy helyre menyecske, igaz, van köztük: Koverkotovnak, az új tisztviselőnknek az oldalbordája. Takaros fehérnép. Beállít, akkurátusan összerakja a holmiját, miközben így kárál: „Ivan bácsi, eridj innen a pokolba." Csinos küllemű asszonyka, az egyetlen bibije az, hogy a hátán anyajegy éktelenkedik. Csúf, mint egy bőregér.
- Micsoda-a-a?! Milyen egér?... Kiről fecsegsz, te vörös ördög?

Ványa bácsi falfehér lett, hátrafordult, és megpillantotta azt a bizonyos tisztviselőt, Koverkotovot.

Koverkotov elindult feléje, és ...

3. A bíróságon

- Koverkotov polgártárs, magát azzal vádolják, hogy folyó év március 21-én tettlegesen bántalmazta Ivan polgártárs gőzfürdő-alkalmazottat.

...A Bíró nagy hévvel sokáig beszélt...

Néhány nap múlva Ivan bácsit felmentették az alól, hogy péntekenként a női fürdőben silbakoljon, és egy karbantartásnál dolgozó asszonyt állítottak a helyére.

Így az állomás felett újból kiderült az ég.

Mihail Bulgakov

1951 Az Országos Széchenyi Könyvtárban felelt írásunk a Vasutas Népnevelő című újság 1951. január 27-i számában látott napvilágot. Szerzőnk - a halhatatlanságra fittyethányva - saját neve helyett a „Vasút Politikai Osztály" aláírást alkalmazta csupán. A Vasutas Szakszervezet támogatásával megjelenő lap munkatársai bátran szembenéztek a világháború, a népi-demokratikus forradalom rettenetéből kilábaló, de éhínséggel küszködő vasutasok gondjaival.

Életkép a békéscsabai állomásról

Egy vasutas kollégának jugoszláviai rokonai írták levélben:

„Szomorú karácsonyt kellett megérnünk. Nincs egy szem cukrunk. Vágtunk ugyan egy disznót, de azt nem használhatjuk fel, mert egy hold föld után 15 kg zsírt kell leadni s mivel nekünk 5 hold földünk van, 75 kg-ot kellene beszolgáltatni."

Mint Jugoszláviában már megtették, a magyar vasutasokat is ugyanolyan nyomorba akarják dönteni az USA irányításával az imperialisták. A vasúton megbújt ügynökeikkel - a jobboldali szociáldemokratákkal, a klérus embereivel - lazítják a munkafegyelmet, balesetet idéznek elő és a vasutasok eredményei ellen törnek.

Ébernek kell lennünk, hogy az ellenség ne okozhasson kárt a vasúti kocsijainkban. Fel kell figyelnünk a Horthy-rendszert kiszolgáló emberek mai mesterkedéseire, az olyanokra, akik egy követ fújnak az imperialistákkal, akik azt akarják, hogy mi vasutasok, ismét kiszolgáltatott, elnyomott, semmibevett emberek legyünk.

1991 A Vasutasok Független Szakszervezeti Szövetsége Országos Választmánya jegyezte dokumentumot az Országos Sajtószolgálat 1991. szeptember 6-án 19 óra 56 perckor adta ki (az OSO991 1674 kódjelű közleményként.) A dokumentum szerzői alig több mint 408 óra leforgása után már levonták a „moszkvai puccs" tanulságait.

Állásfoglalás

„A Vasutasok Független Szakszervezeti Szövetségének Országos Választmánya 1991. szeptember 6-i ülésén megvitatta a Magyar Demokrata Fórum országos és Jász-Nagykun-Szolnok megyei elnökségének nyilatkozatát a rendszerváltás felgyorsításáról. A VFSZSZ Országos Választmánya rendkívül időszerűnek tartja és üdvözli az MDF nyilatkozatát.

Álláspontunk az, hogy le kell vonni a „moszkvai puccs" tanulságait, tehát az államigazgatást, a rendőrséget, a honvédséget, a munkahelyeket stb. meg kell tisztítani a rendszerváltást akadályozó, az első szabad választások eredményeként előállott helyzetet tudomásul venni nem hajlandó elemektől.

A VFSZSZ a maga részéről mindent megtesz az 1956-os bűnösök leleplezése, és a forradalmi cselekményeikért hátrányt szenvedettek rehabilitációja érdekében.

Következetesen küzdünk programunkban meghatározott célkitűzéseink megvalósításáért, kiemelten a rendszerváltás véghezviteléért a MÁV minden szintjén. Ennek érdekében megkezdtük a rendszerváltás ellen dolgozók tevékenységének feltárását, kezdeményezzük eltávolításukat, amit készek vagyunk minden eszközzel kikényszeríteni.

A MÁV tönkretételéért, a vasutasság kb. 30%-os bérszívonal elmaradásáért, a rossz munkakörülmények konzerválásáért felelős volt kommunista káderekneg menniük kell!

Felhívunk miden érdekvédelmi szervezetet, hogy működési területén tárja fel a letűnt rendszer bűneiért, és a rendszerváltás akadozásáért felelős személyek kilétét, vizsgálja meg tevékenységüket és kezdeményezze eltávolításukat!"

A vasutasság szellemtörténet tárának dokumentumaiból válogatott:

(dura)